

ARISTÒTIL (384-322 a C.)

Aristòtil no era grec, sinó macedoni, de la ciutat d'Estagira. El seu pare va ser metge del rei Amintas. Als disset anys va ingressar a l'Acadèmia de Plató i va romandre-hi fins que aquest va morir.

La seva instrucció va ser molt variada: es va dedicar a l'estudi de les principals ciències i té l'honor de ser considerat el primer biòleg europeu. L'any 342 aC, el rei Filip li ofereix el càrrec de preceptor (educador) del seu fill Alexandre, el futur rei Alexandre el Magne. Durant cinc anys es dedicarà a instruir-lo en diferents matèries, amb especial dedicació a l'ètica i a la política

Després dels cinc anys, quan Alexandre accedeix al tron, Aristòtil torna a Atenes, on funda la seva pròpia escola: el Liceu.

Teoria ètica

1. Entre les moltes obres que va escriure, algunes varen estar dedicades a l'ètica, la més important de les quals es diu "*Ètica a Nicòmac*", que està dedicada al seu fill i és l'obra més estudiada de l'antiguitat.. S'inicia amb aqüestes paraules: "*Totes les investigacions i igualment totes les accions i projectes semblen tendir a un bé*".
2. Ens diu que hi ha béns que es desitgen perquè ens porten a assolir un altre tipus de béns; per exemple, la riquesa, que ens duu a aconseguir determinats plaers. Però, Aristòtil es demana: quin és el major bé al qual pot acedir l'ésser humà?, quin és el bé suprem del que depenen tots els altres? La resposta que donarà és que, sense cap dubte, es tracta de la felicitat.
3. La primera pretensió de l'ésser humà és la recerca de la felicitat (eudaimonia)
"Ja que tot coneixement i tota elecció tendeix a algun bé, diguem quin és aquell al qual la política aspira i quin és el suprem entre tots els béns que poden realitzar-se. Gairebé tothom està d'acord quant al seu nom, doncs tant la multitud com els refinats diuen que és la felicitat".
4. En què consisteix la felicitat? On es troba?
  - a) en el plaer sensual? No, perquè és una felicitat merament animal, que no pot omplir les expectatives humanes.
  - b) en les riqueses? No; la riquesa, en tot cas, és un mitjà que, ben utilitzat, pot generar felicitat, però mal utilitzat, genera desgràcia.
  - c) en els honors i la glòria? Tampoc, perquè depenen d'aquells que els concedeixen i la felicitat no pot dependre d'allò que els altres ens donin.
  - d) Aristòtil estableix que la felicitat -i, per tant, el propi bé moral- es trobarà quan l'ésser humà actuï d'acord amb l'activitat que és més específica de la seva naturalesa i que posseeix en exclusiva enfront de tots els altres éssers.
Quina és l'activitat més pròpia de l'ésser humà? L'ús de la raó. L'humà serà màximament humà i, per tant, feliç, en la mesura en què es deixi dirigir per l'activitat racional. L'humà virtuós serà l'humà raonable.
5. A partir d'aquí, el filòsof ens fa entendre que la felicitat s'aconsegueix desenvolupant **les virtuts**. Les virtuts no són quelcom innat; són facultats que adquirim per mitjà de la pràctica o de l'exercici:

“Ens fem constructors constuint cases i guitarristes tocant la guitarra. Així també practicant la justícia ens fem justos i fer-se just o ser just és una de les principals virtuts; practicant la fortalesa, forts (...) No té, per tant, poca importància el fet d'adquirir des de joves tals o tals altres hàbits, sinó moltíssima.”

La virtut es desenvolupa a partir de l'exercici. Per a la seva adquisició, Aristòtil pensa que es necessita:

- a) Una certa disposició natural.
  - b) Una bona educació.
  - c) Un exercici continuat que arribi a fer de la virtut, del comportament virtuós, un costum. No és “bo” aquell qui actua virtuosament només una vegada o de tant en tant; la moralitat perfecte s'aconsegueix quan s'actua virtuosament de manera habitual.
  - d) El coneixement dels valors que han de servir de normes de comportament.
  - e) Només és virtuosa aquella acció que se realitza per ella mateixa, no pel plaer, l'honor, doblers, etc. que pugui proporcionar-nos.
6. Aristòtil no descarta els béns externs, que, si bé no són absolutament necessaris per a ser virtuoses i felices, contribueixen a la felicitat dels humans: amistats, fortuna, familiars i fills, bellesa, posició social, treball no servil, etc. Però els valors ètico-morals i intel·lectuals constitueixen l'autèntic fonament de la felicitat (eudaimonia)
7. Les virtuts poden ser de dos tipus: intel·lectuals o dianoètiques i morals o ètiques.
8. Les virtuts intel·lectuals són: la ciència, l'art, la intel·ligència, la saviesa i la prudència.
- La ciència és la capacitat per demostrar allò demostrable; en aquest sentit, posseeix ciència qui pot demostrar el teorema de Pitàgores o el principi d'Arquímedes, per exemple.
  - L'art serveix per crear objectes.
  - La intel·ligència ens duu al coneixement dels primers principis de les ciències, com el principi de no-contradició (“és impossible que una cosa sigui i no sigui al mateix temps”) o el principi d'identitat (“tota cosa és idèntica a ella mateixa”).
  - La saviesa apareix quan s'uneixen la ciència i la intel·ligència. Aquesta és la major de les virtuts intel·lectuals perquè se centra en l'estudi dels assumptes més universals i elevats.
  - La prudència, finalment, consisteix a saber determinar què és el que més ens convé als éssers humans.
9. La prudència és la virtut intel·lectual que dóna lloc a les virtuts morals o ètiques, com, per exemple, la generositat, la valentia, la mansuetud. I quin és l'objectiu de les virtuts morals? Doncs, molt fàcil, la recerca del terme mig entre dos extrems. L'encarregada de fer-ho possible és la prudència.
10. La virtut ètica de la prudència (phronesis) és una actitud de la voluntat segons la qual aquesta tendeix a escollir la justa mesura entre dues qualitats extremes de l'ànima humana. Cal evitar per igual els excessos i els defectes. La prudència depèn de la saviesa: només qui es deixa guiar per la saviesa, o sigui, per la raó, pot actuar prudentment.

Exercici: Estableix el terme mitjà en cada cas:

Covardia	.....	Temeritat
Avarícia	.....	Prodigalitat
Indolència	.....	Irascibilitat
Pusilanimitat	.....	Arrogància
Timidesa	.....	Prepotència
Ingenuïtat	.....	Malícia
Mesquinesa	.....	Ostentació
Enveja	.....	Noblesa
Pulcritud	.....	Grolleria
Insensibilitat	.....	Llibertinatge

No hi ha regles per a encertar aquest **terme mig**, sinó que més aviat es tracta d'una sabiduria pràctica, d'un hàbit, d'una disposició permanent del caràcter, una mena de segona naturalesa que fa que actuem virtuosament sense que això suposi dolor o esforç. Ben al contrari, hem de trobar-nos a gust amb nosaltres mateixos.

Quedi clar que aquest terme mig que persegueix el prudent és el terme mig en relació amb ell mateix, no el terme mig en general: *"Tot coneixedor evita l'excés i el defecte i cerca el terme mig i el prefereix; però no el terme mig de la cosa, sinó el relatiu a nosaltres"*.

11. **La virtut ètica de la justícia** és la principal virtut ètica. Pot ser distributiva o commutativa.

a) la primera determina com cal repartir els béns entre els membres d'una comunitat: a cada persona cal donar-li el que li correspon pels seus mèrits.

b) la segona s'ocupa d'assenyalar el que ha de fer-se per corregir o compensar els perjudicis o delictes que pateixen algunes persones: castigar els culpables, però tenint en compte que la pena ha de ser proporcional al mal comès.

12. **La virtut ètica de l'amistat** és la més necessària de totes. Segons Aristòtil, *"ningú no escolliria viure sense amics, encara que tingués en abundància tots els altres béns"*.

Si ens demanam quines virtuts propocionen major felicitat, si les virtuts morals o les virtuts intel·lectuals, direm que aquestes darreres: *"El major dels plaers és el que produeix la saviesa, l'activitat teòrica, la vida contemplativa. El savi és el més feliç dels mortals, perquè és capaç de trobar la major satisfacció en el coneixement: una cosa que ja posseïm i que no hem d'anar cercant fora de nosaltres."*

13. D'altra banda, Aristòtil ens mostra que també col·laboren en la conquesta de la felicitat altres situacions, com l'estabilitat econòmica, la salut, la vida social, l'educació o la llibertat.

14. En relació a la llibertat, podem arribar a pensar que tenia molt de morro, perquè ell tenia esclaus. Cal tenir en compte que eren altres temps i que hi havia una altra

